

DOBROGEA ȘI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI BALCANIC- 1913. INFORMAȚII CULESE DIN ALMANAHURILE ȘI CALENDARELE VREMII

Adeseori, am considerat, parcurgând foile îngălbenite ale unor cotidiane, că privesc într-o oglindă a vremurilor apuse, în care s-a păstrat imaginea încremenită a momentului. Gândul dintr-o zi, care a doua zi se schimba, a rămas imprimat cu cerneală tipografică și cititorul, rarul său cititor actual, îl poate cunoaște, așa cum era în momentul respectiv; fapta, detaliul, primează. Cum au decurs evenimentele și cât de importante au fost pentru contemporanii lor poți afla numai dacă răsfoiești multe numere și consulți multe titluri de ziare, pentru ca subiectivitatea reporterului să se poată transforma în informație obiectivă.

Puțin altfel stau lucrurile cu almanahurile și calendarele. Ele apăreau în anul următor evenimentelor, redându-le așa cum le-au înțeles autorii lor. Dacă vrei, pentru a rămâne în sfera impresionabilului, ele seamănă cu o fotografie. Este făcută într-o anumită epocă, reflectă perioada, dar subiecții au hainele de sărbătoare și zâmbetul impus de aparat.

Dorind să înțeleg, la nivelul contemporanilor, un eveniment istoric mai puțin discutat, războiul din 1913, am hotărât să consult calendarele apărute în 1914. Diferențiindu-se unul de altul, fie prin apartenență, fie prin locul de apariție, acestea oferă o imagine globală. Astăzi, istoricii cunosc jocul de interese, influențele și presiunile exercitate succesiv asupra României, atât de Tripla Alianță, cât și de Puterile Centrale. Rusia și Austro-Ungaria, prin diplomații lor, încercau să ne atragă, fie de o parte, fie de alta, susținând cererile legitime ale diplomației românești. Considerată, pentru zona Europei de Sud-Est, o putere în expansiune, fiind, după 1878, o țară cu un teritoriu mai mare și o populație mai numeroasă decât a Bulgariei, Serbiei sau Greciei, Marile Puteri doreau ca România să-și păstreze idea statu-quo-ului în Balcani.

Întărirea Bulgariei, devenită Regat din 1908, după unirea cu Rumelia, a schimbat puțin situația, punându-se problema întăririi graniței dobrogene. Aceasta, pentru că cele două Imperii care sufocau

România doreau să folosească Bulgaria pentru a-i opri dorința legitimă și vizibilă de "reîntregire." Prin urmare, Guvernul român a cerut modificarea frontierei dobrogene prin revendicarea liniei Silistra-Varna (uneori Rusciuc-Varna).

La 17/30 octombrie 1912, când Bulgaria, Serbia și Grecia s-au alăturat Muntenegru-lui, aflat în război cu Imperiul Otoman, România și-a păstrat neutralitatea, respingând o propunere de alianță cu Turcia, dar a readus în discuție importanța strategică de modificare a frontierei, Dobrogea fiind punctul nevralgic al momentului. Neputându-se rezolva prin tratative bilaterale, s-a acceptat propunerea Marii Britanii ca rectificarea graniței dobrogene să fie discutată într-o conferință europeană. La Sankt-Petersburg, între 18/31 martie - 2/15 aprilie 1913, s-a hotărât cedarea Silistrei către România, dar Bulgaria nu a dat curs cererii. Aceasta a avut ca urmare pregătirea de război a României. Din toate publicațiile cercetate, a reieșit că, odată cu atacarea de către bulgari a Serbiei și Greciei, a început o campanie de promovare a importanței Dobrogei pentru ființa României. Aceasta a avut un larg ecou în rândul populației orășenești.

Almanahul ziarelor "Adevărul" și "Dimineața" pe anul 1914, reflectând poziția de stânga, ostilă intrării României în război, în virtutea respectării unui adevăr evident, menționa, într-un articol semnat A.M.: "...conflictul nostru cu Bulgaria a cărei tendință de predominare în Balcani a fost și este încă atât de vădită."¹ Și, mai departe, concluziona: "astăzi toate puterile europene recunosc rolul pacificator avut de țara noastră în războiul atât de sângeros dintre foștii aliați."² Articolul "Anul de sânge-Războiul pustiitor" va condamna însă războiul și va deplânge îmbolnăvirile de holeră care au făcut atâtea victime.

Interesant este, în această publicație, articolul "Din timpul campaniei", scris de Al. Ciurcu, președintele Asociației Generale a Presei, fostul corespondent de război al ziarelor "Adevărul" și "Dimineața". Dacă scrierile sale i-au informat pe cititorii celor două cotidiane despre mersul operațiunilor, articolul în cauză dezvăluie condiția ziaristului trimis pe front. De menționat că el face o permanentă comparație între campania din 1913 și Războiul de Independență, unde, de asemenea, fusese trimis corespondent. În campania recentă, a avut parte de nenumărate restricții: îl nemulțumea faptul că ziaristii se puteau mișca numai în grupuri conduse de ofițeri, se plângea și de comandamentul român, care a îngreunat trimiterea unor știri, cum ar fi excursia ziaristilor pe Dunăre, cu vasul "Ștefan cel Mare", și a interzis, un timp, și fotografierea podurilor de la Corabia și Turnu-Măgurele.

Alt articol, publicat de D. Rosental, "Ziaristii pe câmpul de

război”, se referea la primul război balcanic, când tratamentul aplicat presei era mult mai lejer. Un alt articol interesant este, în fapt, o statistică bulgară făcută în 1905 și publicată în almanah, sub titlul “Câți români sunt în Bulgaria”. Populația totală era de 4.035.566. Români: după naționalitate- 75.773, după limbă- 88.109. Districtele cele mai populate de români: Vidinul: 42.000, Vrața: 13.000, Plevna: 11.000, Rusciuc: 6.000, Târnovo: 2.000, Sofia: 600, Silistra: 315, Sistov: 247. Articolul sublinia, în încheiere: *“Dar cum este vorba de o statistică bulgară, trebuie să fim siguri că numărul a fost micșorat, dar chiar și așa, românii ocupă locul al treilea din punct de vedere numeric în Bulgaria.”*³

O altă publicație consultată, “Calendarul Minervei”, apărea tot la București și era unul dintre cele mai citite publicații. A apărut pe o perioadă foarte mare, din 1899 până în 1926, cu unele întreruperi. Nu avea o tentă politică, ci un caracter enciclopedic, atrăgând prin ținuta sa și prin articolele scrise de importanți oameni de cultură ai acelor vremuri. Volumele aveau un tipic bine cunoscut și în cadrul acestuia, “Cronica Anului” era unul din cele mai importante articole. Iată-l pe cel din 1914, care relua evenimentele din 1913. Selectăm cel referitoare la războiul balcanic:

“-5 martie: “Le Temps” publică o convorbire cu D. Ghica, plenipotențiarul român, care declară că România își bazează cererile pe hotărârile luate la Congresul de la Berlin 1878.

-23 martie: Conferința de la Petersburg a hotărât să cedeze României Silistra.

-5 aprilie: La Petersburg, la conferința ambasadurilor, a avut loc o ciocnire de idei între ministrul rus de externe, Sassonow și reprezentantul Franței, Delcasse. Motivul: cererile României, care nu erau pe placul Franței și Angliei deoarece erau sprijinite de Germania. Îi reproșa Rusiei că nu a luat o atitudine potrivnică și a intervenit la Sofia pentru rezolvarea favorabilă a problemelor de frontieră.

-28 aprilie: Semnarea la Petersburg a Protocolului prin care Silistra e cedată României, și se considera încheiat diferendul româno-bulgar.

-10 mai: În Consiliul de Miniștrii, Titu Maiorescu, prim-ministru, a comunicat hotărârile Protocolului care urma să fie comunicat la 12 mai printr-o ședință secretă Parlamentului.

-22 mai: Guvernul român a constituit o comisie, care în colaborare cu o comisie bulgară să definească teritoriul din jurul Silistrei.

-16 iunie: În urma refuzului Bulgariei de a se supune arbitrajului necondiționat al Țarului, se afirma că reprezentanții Franței și Rusiei la București, ar fi intervenit pe lângă guvernul Titu Maiorescu să anunțe Bulgaria, că dacă nu se supune, România va decreta mobilizarea. Titu Maiorescu refuză să facă această declarație, dar anunță Bulgaria că România ar putea acționa.

-18 iunie: Atacul declanșat de bulgari contra trupelor sârbo-grecești.

-19 iunie: S-au întrerupt lucrările comisiilor de la Silistra.

-21 iunie: Regele a semnat Decretul de mobilizare.

-22 iunie: A început mobilizarea. Rezerviștii pleacă spre front. Instituțiile își reduc activitatea din cauza lipsei de personal. Se menționează înscrierea ca voluntari a foarte multor macedoneni.

-24 iunie: A.S.R. Principele Ferdinand este numit generalisim al întregii armate.

-25 iunie: Presa rusă comentează favorabil acțiunile României.

-26 iunie: Armata română de ocupație, sub conducerea gen. [?] Clucer, pătrunde în Cadrilater ocupând Silistra și înaintează în două direcții: 1) spre Turtucaia, 2) spre Dobrici-Bazargic.

-1 iulie: Presa română publică comunicatele speciale despre mersul operațiunilor trupelor noastre în Bulgaria. Ziarele franceze, italiene, germane și engleze apreciază acțiunea României considerând că aceasta va duce la o încheiere grabnică a păcii.

-2 iulie: Armata română de operațiuni a trecut Dunărea pe două poduri de vase executate în numai 7h 30min, în două puncte diferite și a ocupat Șiștovul, Nicopole, Lom-Palanca.

-5 iulie: Țarul Ferdinand al Bulgariei îi telegrafiază Regelui Carol rugându-l să ordone încetarea înaintării și să-i comunice condițiile României.

-6 iulie: M.S. Carol trece în Bulgaria; trupele îi fac o primire entuziastă.

-7 iulie: Guvernele sârb și grec sunt de acord cu condițiile cerute de România urmând ca pacea să se încheie la Sinaia. În aceeași zi cavaleria română, sub conducerea generalului Bogdan, a dezarmat o divizie bulgară care s-a predat. Trupele române se apropie tot mai mult de Sofia. (12 iulie).

-8 iulie: Clemanceau se pronunță în favoarea cererilor României, în ziarul său, "L homme libre".

-10 iulie: Țarul Ferdinand al Bulgariei își dă asentimentul la cererile României.

-12 iulie: Articol favorabil României în ziarul "Le Temps".

-13 iulie: Se hotărăște încheierea păcii la București.

-15 iulie: Vin la București delegații statelor balcanice: N.Pasici – prim ministrul Serbiei, Toncef – ministrul de finanțe al Bulgariei, Venizelos – prim ministrul Greciei, Vucotici – delegat al Muntenegrului. Delegația română formată din politicienii: Titu Maiorescu, prim ministru, Take Ionescu, Al. Marghiloman, C. Dissescu și reprezentanți ai armatei.

-18 iulie: La propunerea lui Titu Maiorescu se încheie un armistițiu.

-22 iulie: Conferința de Pace de la București: <<Se acordă României un teritoriu lângă granița dobrogeană cu o linie care începe la vest de Turtucaia și merge la mare, oprindu-se la Sud de Balcic. Se acordau drepturi culturale și religioase românilor din Bulgaria>>. Bulgaria se obliga să dărâme fortificațiile de la Rusciuc și Șumla.

-29 iulie: E publicat textul oficial al Tratatului de Pace; apare și în ziare.

-31 iulie: Se dă Decretul de demobilizare.

-2 august: Ordin de zi. Carol I mulțumește soldaților care au mărit țara cu un ținut însemnat.

-3 august: Ministerul de Război publică un ordin pentru a se lua măsuri contra furnizorilor armatei, necinstiți.

-29 august: A.S.R. Principele Ferdinand, printr-un Ordin de zi, mulțumește soldaților, al căror comandant suprem a fost."⁴

Printre informațiile selectate din acest articol, se pot găsi și cele referitoare la familiile mobilizaților, care au fost ajutate cu lucruri, mâncare și bani de Societatea "Familia luptătorilor". În luna august, se menționează că mortalitatea, în rândul ostașilor români, a fost foarte mare, datorită holerei - 50% dintre cei bolnavi. Legea pentru starea de asediu, votată la 4 iulie, nu a fost niciodată pusă în aplicare.

Desele referiri la ecoul avut în presa europeană a acestei campanii demonstrează că România era interesată, în continuare, de modul în care era percepută. S-a urmărit activitatea diplomatică și s-a pus accent pe perceperea autorității lui Carol I ca rege al României. În interiorul articolului sunt inserate multe fotografii.

Un alt articol care trebuie amintit din acest Calendar se datorează celebrului geograf, George Murgoci [Munteanu], intitulat "Țara Nouă", în care se reproduce o hartă cu noul teritoriul din Dobrogea. Ne mulțumim a cita subcapitolele: "Poziția geografică", "Tendința românilor spre mare", "Felul Țării Noi" (relief, hidrografie, climă, sol etc.), "Omul și Viața", "Așezările omenești și orașele". Articolul conține multe statistici și tabele cu cifre preluate din cercetările făcute de bulgari. Acesta se remarcă prin excelența sa documentație și prin marea sa obiectivitate: "Noi nu am luat decât un colț din vechiul Cadrilater, Silistra și o bucată de pământ din sus de Turtucaia, pe Dunăre, și până la Mare, cu vreo 20 Km la Miază-Noapte de Varna. E tot un cadrlater [patrulater] format de vechea graniță a Dobrogei, Dunărea, Marea și o linie convențională, dar nu se poate compara cu vechiul cadrlater milităresc, și nu este nici măcar cadrlaterul geografic pe care a vrut să ni-l dea Țarul Alexandru II încă de la 1878, în schimbul județelor basarabene românești (Cahul, Bolgrad și Ismail), pe care voia cu orice chip să le ia în stăpânire, ca să ajungă și Rusia la Dunăre."⁵

Dorind să cunosc percepția românilor aflați în afara granițelor, am cercetat și "Calendarul Național al Ziarului America", tipărit peste Ocean, în Cleveland-Ohio. Acesta era tipărit de Institutul tipografic al Uniunii Societăților Române, "unica instituțiune tipografică românească în America". Despre războiul din 1913, se rezumă să-l prezinte într-un articol cu "Evenimente mai importante ale anului 1913". Se pune accentul pe faptul că populația țării, în special bucureștenii, l-au

sprijinit: *“La 27 ianuarie, mari manifestațiuni în București, organizate de Liga Culturală, și poporul cere Silistra ori războiul.”*⁶ Continuă, cronologic, să enumere evenimentele mai importante ale războiului, subliniază că Armata Română nu a intrat în Sofia în urma rugăminților adresate de regele Ferdinand al Bulgariei lui Carol I și, în general, acreditează ideea că intrarea României în război a dus la o grăbire a păcii. Articolul se încheie prin reproducerea Ordinului de zi adresat de Carol I soldaților.

*

Din consultarea acestor publicații rezultă că nici o categorie din cetățenii contemporani evenimentului, nu au considerat inutil războiul, convinși fiind că întărirea graniței de sud era vitală dezvoltării țării. I se acorda multă încredere judecății regelui Carol I și erau de acord cu măsurile luate de Guvern.

Ce se știe astăzi despre aceasta Campanie? Pe Internet, în site-ul “Library of Congress-Romania. A Country Study”, la capitolul “The Balkan Wars and World War Ist”, am remarcat sărăcia informației: *“On June 28, 1913, The Second Balkan War broke out when Bulgaria launched an unsuccessful surprise attack on Serbia and Grece. The Ottomans joined in the fighting against Bulgaria and Romanias army marched into southern Dobruja before turning toward Sofia ...”* [*“La 28 iunie a izbucnit al II-lea război balcanic, când Bulgaria a atacat fără succes Serbia și Grecia. Otomanii au reluat luptele cu Bulgaria iar Armata Română a trecut în marș forțat în sudul Dobrogei înaintând către Sofia ...”*]

NOTE

1. Almanah al ziarelor “Adevărul” și “Dimineața”, 1914, București, p. 36
2. *Loc. cit.*, p. 37
3. *Loc. cit.*, p. 78
4. Vezi “Cronica Anului” în “Calendarul Minervei”, 1914 (XVI), Editura Minerva, București, p. LIX-CXVIII
5. *Loc. cit.*, p. 5
6. Evenimente mai importante ale anului 1913 în “Calendarul Național” al ziarului “America”, 1914, Editura Institutului Tipografic al Societăților Române, Cleveland-Ohio, p. 108

**DOBRUDJA AND THE SECOND BALKAN WAR-1913
INFORMATION GATHERED FROM CONTEMPORARY
ALMANACHS AND CALENDARS**

Abstract

The author proves, based on information gathered from contemporary almanachs and calendars, that Romania was interested in the way it was perceived. Accent was put on Carol I authority as a king of Romania and on the measures applied by the government. No category of citizens contemporary with the event considered the war as useless, being convinced that strengthening the Southern border was vital for the development of the country.